

Собцева Ангеліна Романівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *асистент кафедри цивільного права Байталюк Д.Р.*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ

Шлюб, незважаючи на властивий демократизм у міжособистісних відносинах, на сьогоднішній день, все ж таки відноситься до одного із найважливіших інститутів суспільства. Водночас із кількістю укладених шлюбів може конкурувати хіба що кількість їх припинень, яка, на жаль, з кожним роком зростає. У числі причин, що обумовлюють такий високий рівень припинень шлюбу, дослідники і експерти називають, зокрема, алкогольну і наркотичну залежність, відсутність власного житла і можливості його придбання і т.д. Безумовно, соціальний і економічний аспекти відіграють величезну роль в шлюбно-сімейних правовідносинах, проте важливе значення має правове регулювання питань, пов'язаних з припиненням шлюбу.

Процес припинення шлюбу вкрай рідко характеризується дипломатичністю сторін та часто такі відносини пов'язані конфліктами і спорами. Якщо ж сім'ю зберегти неможливо, а конфліктуючі сторони не можуть прийти до взаєморозуміння, важливо обізнано підійти до питання припинення шлюбу з правової точки зору.

Стаття 104 Сімейного Кодексу України наводить вичерпний перелік підстав припинення шлюбу, зокрема це:

- внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим;
- внаслідок його розірвання [1].

Смерть одного з подружжя об'єктивно припиняє існування шлюбу як сімейного союзу дружини та чоловіка. Право- і дієздатність людини припиняється з настанням смерті – юридичного факту, який підтверджується довідкою лікувальної установи або свідченнями свідків. При цьому реєстрацію припинення браку в органах РАЦСу не потрібно, реєстрації підлягає лише сам факт смерті.

Розірвання шлюбу поставлене під контроль держави і може здійснюватися тільки відповідними державними органами. Ними є державні органи реєстрації актів цивільного стану або суд у випад-

ках прямо передбачених Сімейним кодексом. У позасудовому порядку шлюб розривається органами реєстрації актів цивільного стану (органами РАЦСу). У такому порядку право розірвати шлюб мають подружжя, у яких немає дітей, а також ті, які обопільно згодні на розірвання шлюбу.

Для того, щоб розірвати шлюб у вказаному порядку, подружжю необхідно звернутися в РАЦС за місцем реєстрації проживання одного з них і особисто подати заяву про розірвання шлюбу. Важливо відмітити, що особиста явка як чоловіка, так і дружини в даному випадку обов'язкова. В той же час сімейним законодавством встановлено, що якщо один з подружжя через поважну причину не може особисто подати цю заяву, таку заяву (нотаріально засвідчене або прирівняне до нього) може подати другий з подружжя.

Що стосується судового порядку розірвання шлюбу, то такий може здійснюватися в двох напрямках.

1. Розірвання шлюбу в судовому порядку може мати місце на підставі загальної заяви подружжя, у яких є діти. Вказана заява подається до суду за зареєстрованим місцем проживання дружини/чоловіка. Заява, подана подружжям, розглядається судом в порядку окремого провадження, оскільки суперечка в даному випадку відсутня. У вказаному порядку також варто звернути увагу на терміни прийняття судом рішення про розірвання шлюбу. Так, законодавством встановлено, що суд виносить ухвалу по спливу місяця від того дня, коли було подано заяву про розірвання шлюбу [1].

2. Інший порядок розірвання шлюбу в судовому порядку є найбільш поширеним. Зокрема, йдеться про розірвання шлюбу на підставі позовної заяви одного з подружжя. В даному випадку ініціатором розлучення є виключно чоловік або дружина і, відповідно, існує суперечка між подружжям. Той з подружжя, який ініціює процес розлучення, подає позовну заяву про розірвання шлюбу до суду за місцем проживання другого з подружжя. Виключенням є ситуація, при якій на утриманні заявника є малолітні або неповнолітні діти або ж він не може за станом здоров'я або з інших поважних причин виїхати до місця проживання відповідача (того з подружжя, до якого заявляються позовні вимоги про розірвання шлюбу). У вказаному випадку

позовна заява може подаватися за місцем проживання позивача [2].

Згідно ст. 51 Конституції України, шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї [3].

Резюмуючи, відмічу, що розірвання шлюбу (розлучення) в Україні може здійснюватися як органами РАЦСу, так і судом. В даному випадку закон виходить з наявності загальної згоди сторін для розірвання шлюбу, а також відсутності/наявності неповнолітніх дітей. При цьому важливо пам'ятати, що у разі відсутності згоди одного з подружжя, процес розлучення здійснюється в судовому порядку і набуває ряд особливостей, виходячи з кожної окремої ситуації, яка у кожному конкретному випадку відрізняється різними фактами та обставинами. А вказане, у свою чергу, не дозволяє привести таке узагальнення, яке послужило б певним шаблоном для кожної ситуації.

У розвинених Європейських країнах інститут примирення і посередництва отримав більшого розвитку із застосуванням альтернативного, менш формалізованого способу врегулювання шлюбно-сімейних відносин, основною метою якого є стимулювання подружжя, яке розводяться, до вирішення суперечок, що виникають шляхом досягнення взаємної згоди, а не шляхом судового розгляду. При цьому в центрі уваги медіаторів завжди в першу чергу знаходяться питання, пов'язані з дітьми, їх місцем проживання, вихованням. У найбільш загальному вигляді можна виділити два основні види служб примирення: судову, тобто таку, яка функціонує у рамках існуючої судової системи, і позасудову, де процес примирення здійснюється незалежно від суду, тобто добровільними організаціями і приватними посередницькими фірмами. На нашу думку, позитивний досвід зарубіжних країн в питаннях примирення і посередництва вартує запозичення.

Література:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 21–22. ст. 135.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 05.28.2021 року. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
3. Конституція України від 01.01.2020 року. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#n4331>.